

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 18
Спецвипуск: Проблеми історії в сучасному науковому дискурсі

Рівне – 2010

Збірник наукових праць

«Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 18. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2010. – Спецвипуск: Проблеми історії в сучасному науковому дискурсі. – 296 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України
часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”
визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

досить глибокою проблемою не лише для Німеччини чи Європи, а для людства в цілому. За висловом В.Агаєва, ріст популярності націонал-соціалістичних поглядів в багатьох європейських країнах в наш час вказує на «глобальний процес формування справжнього коричневого інтернаціоналу білої нації».

Джерела та література

1. Агаєв В. Неонацисты в борьбе за молодежь / В.Агаєв. – www.dw-world.de. – 14/04/2005.
2. Андреев Н. „Коричневые“ снова на марше / Н.Андреев // Красная звезда. - www.redstar.ru. – 7/04/2005.
3. Аралов С. Коричневая реконкіста / С.Арапов. – www.agentura.ru. – 27/08/2006.
4. Варкетин А. Правые радикалы при галстуках / А. Варкетин. - www.dw-world.de. – 20/06/2005.
5. Дрожжин С. Призрак неонацизма. Сделано в Новой Европе / С.Дрожжин. – М.:Алгоритм, - 2000. -240с. www.sem40.ru. – 22/09/2005.
6. Кошелев Д. Неонацизм и его роль в общественно - политической жизни Европейского Союза / Д.Кошелев // Политика и общество.- 2005.- №2.- www.law.edu.ru. -18/11/2005.
7. Погорельская С. Некоторые особенности правой идеологии и политики в ФРГ / С.Погорельская // Актуальные проблемы Европы.- 2004. - №2.-с.125 – 150.
8. Строгин А. Фашизм возвращается / А.Строгин // Российские вести.-2004.- №34.- www.roswesty.ru. – 12/12/2005-
9. Функе Х., Ренсманн Л. От организованного к правого экстремизму нового типа / Х.,Функе Л.Ренсманн // Актуальные проблемы Европы.- 2004. - №2.-с.33 – 35.
10. Гончаренко Р. Коричнева тінь на зеленому газоні / Р.Гончаренко. – [www.2. dw-world.de](http://www.2.dw-world.de). – 21/05/2006.
11. Писанська В. Справа фюрера живе? / В.Писанська // Дзеркало тижня. – 2002. - №5. – www.zn.kiev.ua . -18/02/2002.
12. Удосконалення обороноздатності для протистояння НАТО. – www.nato.int. -20/07/2006.
13. Шіслер Я., Преєр Г. Насильство як „фурія зникнення” / Я.Шіслер, Г.Преєр // Ї. – 2002. - № 25. – www.ji.lviv.ua. -18/12/2005.
14. Матеріали порталу Націонал – демократичної партії Німеччини. – www.ndp.de
15. Матеріали порталу Німецького народного союзу. – www.dvu.de
16. Матеріали сайту www.focus.msn.de/politik - 17-20.09.2006.
17. Матеріали сайту www.de.wikipedia.org/wiki/neonazi .
18. Матеріали сайту www.newsru.com .
19. Margret J., Siegfried J. Gefährliche Erbschaften. Die schleichende Restauration rechten Denkens / Jäger Margret, Jäger Siegfried. - Berlin: Aufbau Taschenbuch Verlag, 1999.

УДК 32 (460) “1939/1986”

Лесняк Віталій

РОЗПОДІЛ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ДИСКУРС ФРАНКІСТСЬКОГО І ПОСТФРАНКІСТСЬКОГО РЕЖИМІВ

Змістовний концепт терміну «еволюція» зводиться до поступового (нерідко тривалого, динамічного) процесу розвитку певного предмету, явища, феномену при збереженні його сутності в ході якісно-кількісних змін.

У пропонованій науковій праці термін “еволюція” ми будемо використовувати для комплексного розуміння історичного процесу розвитку співвідношення між політико-владними

інститутами в Іспанії у фіксований період: з 1939 по 1986 роки. Справа в тім, що саме в цей проміжок часу Іспанія здійснювала перехід від недемократичних форм організації влади з часу встановлення режиму генерала Франсиско Франко Баамонде (з 1 квітня 1939 року) до загальноєвропейських принципів її реалізації, що увінчався вступом країни до Європейського Економічного Співтовариства (з 1 січня 1986 року).

Актуальність такої теми дослідження зумовлена підвищенням інтересом України до вивчення зарубіжної практики здійснення реформування державної системи в цілому та співвідношення найголовніших державних органів, зокрема. Пошук українською політичною елітою оптимальної моделі реформування своєї власної державної системи робить необхідним активне вивчення альтернативних зарубіжних моделей, шляхів та принципів процесу зміни структури державного механізму.

Предметом дослідження таким чином виступає система співвідношення державно-владних інститутів Іспанії у історичному розрізі їх розвитку. Хронологічні рамки дослідження охоплює період 1939-1986 років, за який Іспанія повернулася до справжніх європейських цінностей та перетворилася з франкістської авторитарної у європейську демократичну країну.

Новизна дослідження виявляється у такому позиціонуванні: а) використанні принципу розподілу влади у нетрадиційний спосіб; та б) для аналізу не статичної, а динамічної державної системи на прикладі перехідної Іспанії.

Вивченням історії іспанської державної системи вказаного періоду займалось коло науковців на пострадянському просторі: О.Іваницька [1], В.Карпец [2], В.Савін [6], Н.Хібріков [7] та інші. Однак дослідження нашої проблеми вони не практикували, а вивчали державну систему Іспанії чи то франкістського, чи то постфранкістського режиму окремо, без концентрації на проблемі співвідношення владної компетенції між державними інститутами у перехідний період.

Теорія розподілу влад є універсальною концепцією, за допомогою якої можна вивчати державно-політичні системи світу: аналізувати рівень демократичності здійснення влади у них. Уперше концепція розподілу влад була теоретично обґрунтована у творах англійця Джона Локка (1632-1704) [4] та француза Шарля Луї Монтеск'є (1689-1755) [5]. Вона полягала у визнанні необхідності існування розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу, судову гілки та одночасного їх взаємостимування, взаємофункціонування і взаємоконтролю.

Практично теорія розподілу влад була вперше застосована у Конституції США 1787 року, а також, як відзначають українські дослідники, у “Пактах і Конституціях законів і вольностей Війська Запорізького” Пилипа Орлика 1710 року (хоча й умовний поділ влади, що фіксувався в них, ґрунтувався, очевидно, все ж більше на демократичних козацьких традиціях, аніж на ідеях просвітників).

Упродовж кількох століть теорія розподілу влад переосмислювалась, вдосконалювалась, або ж взагалі відкидалась як непотрібна. Зважаючи на ці тенденції та враховуючи потребу у подальшому розвитку теорії розподілу влад, який би ґрунтувався на можливості її переосмислення та використанні глибинно прихованого її потенціалу, ми вважаємо, що у сучасних умовах потрібно розглядати реалізацію принципу нетрадиційно – по горизонталі (з поділом влади між органами законодавчої, виконавчої, судової гілок) та по вертикалі (з поділом влади між центральними та регіональними органами влади). У наш час розподіл влад є безумовним елементом функціонування державної влади у всіх розвинених країнах, оскільки забезпечує стримування та противагу між різними органами, різних гілок влади і перешкоджає

тотальній централізації влади, гарантуючи надання регіонам значної частки повноважень та захищаючи їх від посягань центру.

Однак, оскільки принцип розподілу влад є атрибутом демократичного ладу, то про його цілковите здійснення в умовах існування антидемократичних режимів потрібно забути.

Іспанія належить саме до тієї групи країн, які здійснили перехід від антидемократичних форм організації суспільства та держави до демократичних. Відповідно в умовах цього історичного переходу здійснювались й зміни у функціонуванні державної влади загалом та реалізації принципу розподілу влад, зокрема.

Після падіння в Іспанії Другої республіки, внаслідок перемоги у громадянській війні (18 липня 1936 – 1 квітня 1939) консервативних сил, в державі встановився режим генерала Франсиско Франко, який тривав з 1 квітня 1939 року до 20 листопада 1975 року, від часу взяття у ході війни міста Мадрид до часу смерті генерала. Це був період консервативно настроєної військової еліти на чолі з Франсиско Франко.

За час режиму не було прийнято єдиної конституції. Діяла система нормативно-правових актів, які називалися “основними законами”. Їх видання здійснювалось протягом тривалого часу (близько 30 років) і представляло собою неструктурований процес. Офіційними конституційними актами франкістської Іспанії були: “Хартія праці”(1938) [9], “Закон про Кортеси”(1942) [11], “Хартія іспанців”(1945) [8], “Закон про референдум”(1945) [14], “Закон про успадкування посади глави держави”(1947) [12], “Закон про принципи національного руху”(1958)[13] та “Органічний закон держави”(1967) [15].

Органи державної влади в Іспанії за часів франкістського режиму не мали чіткої стабільної окресленості у цих конституційно-правових актах. І протягом усього правління Франко державна система функціонувала не за зразками світових державно-політичних систем, а за суб’єктивним розумінням генерала (Див. Рис. 1).

Рис. 1. Структурна схема головних державних органів влади в Іспанії у період правління генерала Франко

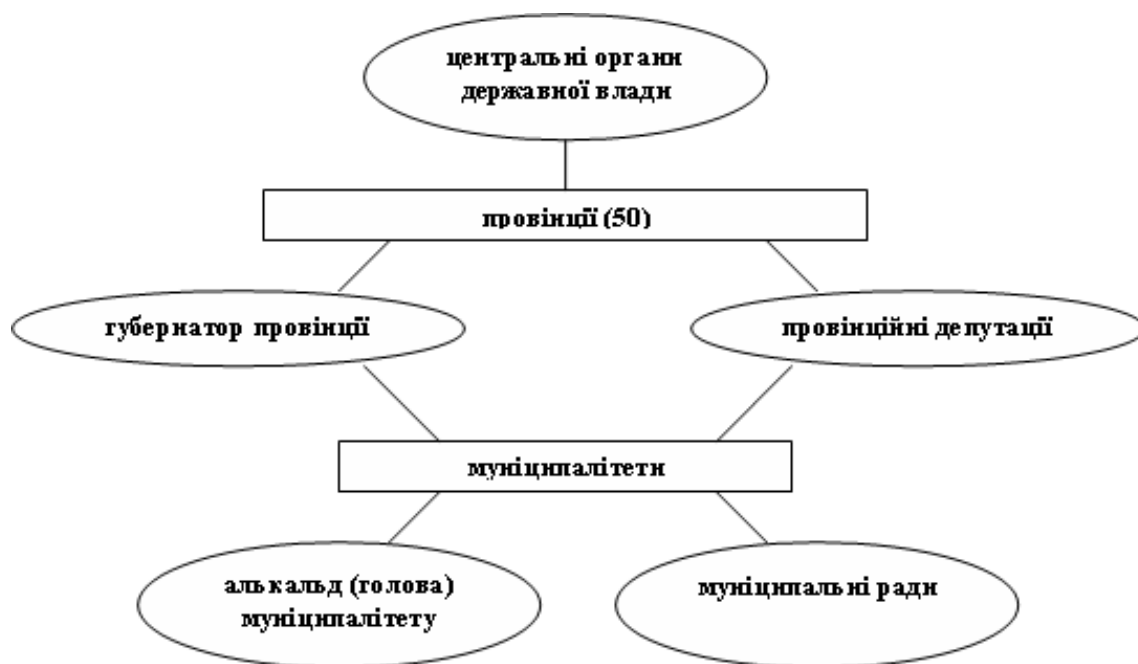
Формою державного правління була монархія (з 1947 року), проте особа майбутнього монарха остаточно була не визначеною (до 1969 року), главою ж держави впродовж режиму був не монарх, а сам каудильйо (провідник) нації. Він представляв у своїй особі виконавчу владу, мав право призначати та звільняти уряд (без підтвердження парламентом), обирав голову законодавчого органу, розпоряджався військовими силами, мав вплив на формування

судових органів; однак стримувався лише Радою королівства (своєрідним контрольно-дорадчим органом при каудильйо), склад більшості членів якої сам же й формував. Уряд хоча й був наділений самостійністю прийняття рішень, але відповідально був залежним від глави держави.

Кортеси (створені 1942 року) не були наділені законодавчою функцією, а швидше — законодавчо-консультативною, оскільки прийняття і підписання законів належало до компетенції самого Франко. Крім того, кортеси обиралися не на основі прямого виборчого права, а опосередковано та багатоступенєво по п'яти виборчим куріям за мажоритарною системою, що давало змогу робити виборчий процес недемократичним та цілком керованим з боку влади. Голову кортесів призначав сам глава держави. А пріоритетне право законодавчої ініціативи належало уряду.

Судові органи формувалися шляхом схвалення кортесами кандидатур, представлених главою держави. Існував Верховний суд, голову якого призначав каудильйо. Функція нагляду за дотриманням норм конституційного законодавства була покладена на Національну раду, найвищий політичний орган єдиної легальної партії — “Іспанської фаланги традиціоналістів і хунт націонал-синдикалістського наступу”.

Реалізації принципу розподілу влади між центром та регіонами (по вертикалі) також не було дотримано. Ігноруючи політичні права басків, каталонців і галісійців, у державі було встановлено жорстку централізовану владну вертикаль, яка полягала у призначенні на керівні регіональні посади осіб з відома Ради міністрів та, відповідно, каудильйо. Це можна пояснити небажанням Франко та його оточення децентралізувати владу, що могло б спричинити у майбутньому спалахи сепаратизму. Франкістська Іспанія поділялася на провінції та муніципалітети (Див. Рис. 2). На чолі провінцій перебували губернатори, які призначалися урядом. У кожній провінції функціонували провінційні депутації (провінційні ради), дві третини членів яких формувалися муніципальними радами. Муніципальні ради обиралися за складною непрозорою системою, а алькальди, які очолювали муніципальні ради, призначалися з волі керівництва провінцій.

Рис. 2. Структурна схема регіональних органів влади в Іспанії періоду правління генерала Франко

Поштовхом для переходу до справжньої демократії стала смерть Франсиско Франко 20 листопада 1975 року. А гарантом цього переходу став іспанський король Хуан Карлос I Бурбон, інаугурований вже 22 листопада 1975 року. Успадкувавши від попереднього режиму значні повноваження, новий глава держави став одним із головних ініціаторів проведення демократичних змін у королівстві. Тим більше, що їх здійснення вже давно вимагало соціально-економічне, політичне та міжнародне становище Іспанії.

Саме новий прем'єр – Адольфо Суарес (1976-1981), який змінив консервативно настроєний перший післяфранкістський уряд Карлоса Аріаса Наварро (1974-1976), реалізував на практиці поступовий рух країни в напрямку до демократизації. На всенародному референдумі у грудні 1976 року було схвалено “Закон про політичну реформу”[16], який певним чином змінював попереднє франкістське законодавство: порядок обрання представницького органу та співвідношення головних державних органів. Він передбачав заміну франкістських кортесів двопалатним парламентом (Генеральними кортесами), що повинен був обиратися на основі загального, рівного, вільного, прямого виборчого права, шляхом таємного голосування. Проте у законі було зазначено, що голова уряду і голова парламенту обиратимуться за пропозиціями короля. До того ж Конгрес депутатів та Сенат наділялися однаковими правами, хоча п'яту частину членів останнього міг обирати король. Тобто цей закон був своєрідним компромісом між консервативними та демократичними колами, який все ж діяв недовго. Вже 15 червня 1977 року відбулися перші демократичні післяфранкістські вибори до парламенту, перемогу на яких здобула саме партія Адольфо Суареса (Союз демократичного центру). У листопаді 1977 року було підписано між представниками більшості іспанських політичних сил документ про економічну стратегію розвитку держави — “Пакт Монклоа”. А 31 жовтня 1978 року Генеральні кортеси затвердили

проект Конституції, який був схвалений іспанським народом на референдумі 6 грудня 1978 року.

Саме Іспанська конституція 1978 року [3] створила ту систему координат, у якій будувалась демократична державно-правова структуризація сучасної Іспанії та здійснювались економічні та політичні успіхи країни.

Іспанія стала типовою європейською парламентарною (конституційною) монархією, у якій король реально опинився поза системою розподілу влад, оскільки почав “царювати, але не правити”, будучи позбавленим як виконавчих, так і частини законодавчих та судочинних повноважень. А надані монарху функції за своїм характером стали або представницькими, або формальними, або почесними. Глава держави в Іспанії став традицією, яку до цього часу всі шанують та поважають, традицією, яка у потрібний момент могла би захистити суверенітет народу. Як це, власне, і сталося 23 лютого 1981 року, коли твердість та непорушність короля як Верховного головнокомандувача збройних сил не дозволила 200 заколотникам використати з метою державного перевороту іспанську армію.

У системі розподілу влад по горизонталі (Див. Рис.3) парламент Іспанії посів значне місце, оскільки саме він став двопалатним представницьким органом, що почав приймати закони, формувати уряд або ж висловлювати йому недовіру, приймати бюджет країни, ратифікувати міжнародні договори, вирішувати питання війни та миру.

Рис. 3. Структурна схема головних державних органів влади в Іспанії за Конституцією 1978 року

Найвищим органом виконавчої влади став уряд, який розпочав формуватися його головою, що формально призначається королем за попереднім схваленням його кандидатури абсолютною більшістю депутатів нижньої палати. Між парламентом та урядом розпочав діяти механізм стримування та противаг. Склад нижньої палати зміг ставити питання про політичну відповідальність уряду і голосуванням позбавляти його влади. У той же час, голова уряду зміг розпустити одну з палат або ж цілий парламент зі згоди інших міністрів та короля. Прикладом здійснення цього права став розпуск кортесів у вересні 1982 року та проведення 28 жовтня позачергових парламентських виборів.

У системі судової влади виокремились незалежні від глави держави, законодавчих та виконавчих органів влади, Верховний та Конституційний суди, останній з яких став арбітром у

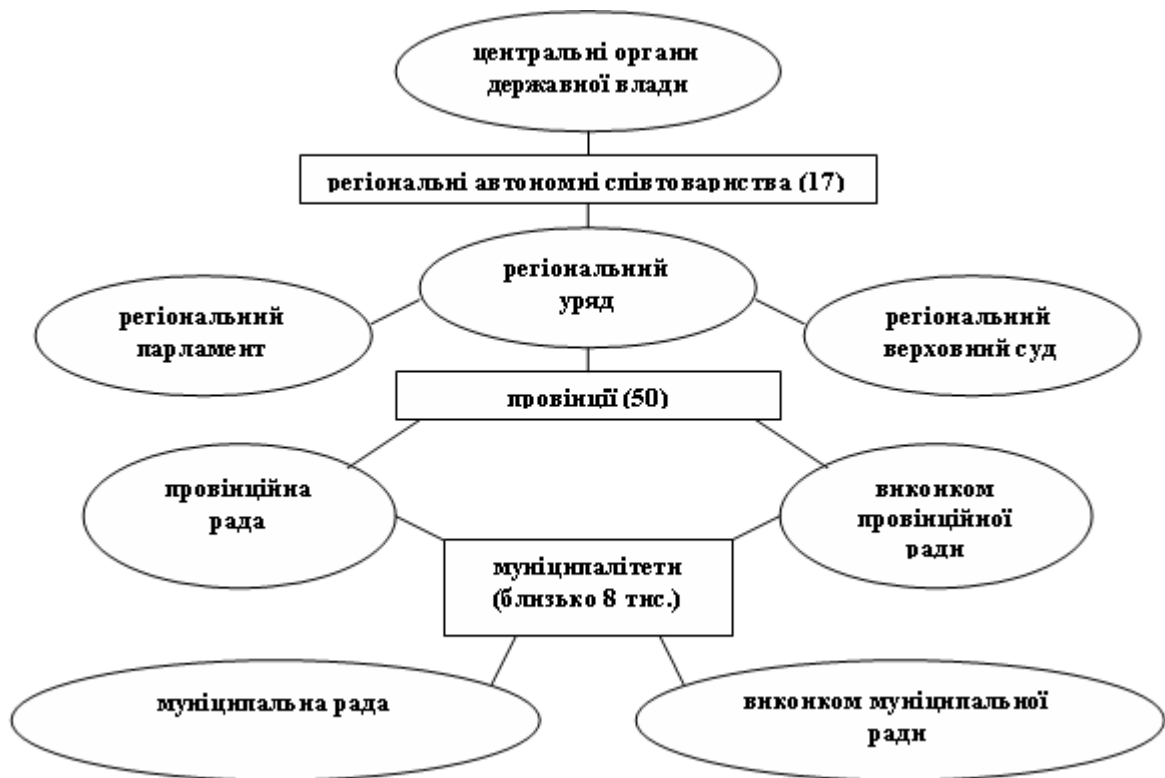

розв'язанні конфліктних правових ситуацій та суперечок між державними органами королівства.

У такий спосіб в Іспанському королівстві встановився принцип розподілу влади по горизонталі, який став відповідати демократичним засадам та полягати у:

- обмеженості владних повноважень монарха;
- здійсненні повноважень глави держави і глави уряду різними особами;
- віднесенні реальної компетенції у сфері виконавчої влади до уряду та його голови;
- формуванні уряду нижньою палатою парламенту (обраною загальним, рівним, прямим, таємним голосуванням на основі пропорційної системи) за номінальної участі глави держави;
- політичній відповідальності уряду перед нижньою палатою парламенту;
- праві глави держави розпускати парламент, яке контролюється урядом;
- існуванні незалежної системи судів.

Стосовно принципу розподілу влади по вертикалі, то він був окреслений у Конституції 1978 року, проте його остаточна реалізація була відтягнута до кінця 1983 року, часу затвердження усіх статутів регіональних автономних співтовариств [10]. Справа в тому, що постфранкістська Іспанія після прийняття Конституції залишилась унітарною державою, поділеною вже на 17 автономій та 50 провінцій (Див. Рис. 4). Причому автономії отримали досить значні владні повноваження, що дало змогу багатьом дослідникам розглядати Іспанське королівство як проміжний варіант між унітарними та федеративними державами — “державою автономних утворень”. Крім того, регіони, де проживали окремі національності — Каталонія, Країна Басків, Галісія, отримали дещо більший об'єм владної компетенції у напрямку можливості проведення відносно незалежної політики у сфері фінансів, освіти, медицини і т.д.; введення статусу двомовності тощо.

Рис. 4. Структурна схема регіональних органів влади в Іспанії за Конституцією 1978 року

У кожній автономії розпочали обиратися регіональні парламенти загальним, прямим, рівним, таємним голосуванням на основі пропорційного представництва, які отримали право видавати закони в межах наданої їм компетенції та контролювати місцеві уряди. Голова уряду почав обиратися місцевим парламентом, нести перед ним політичну відповідальність і бути повноправним представником територіальної автономії на загальнодержавному рівні. Найвищим регіональним судовим органом став верховний суд автономії, який у своїй діяльності почав опиратися в першу чергу на іспанське законодавство. Тому в цьому випадку можна вести мову навіть про реалізацію в Іспанії й принципу розподілу влад по горизонталі на рівні кожного регіону.

Такий значний рівень децентралізації влади засвідчив про демократичний рівень формування державної системи постфранкістської Іспанії та був зумовлений необхідністю пошуку політичного компромісу з метою припинення проявів регіонального сепаратизму та політичного екстремізму. Результативна політика урядів Феліпе Гонсалеса (лідера Іспанської соціалістичної робітничої партії) у 1982-1996 роках та Хосе Марії Аснара (лідера Народної партії) у 1996-2004 роках стабілізували внутрішнє економічне, соціальне та політичне життя королівства. Вступ Іспанії до НАТО у 1982 та до Європейського економічного співтовариства у 1986 роках лише закріпили демократичні перетворення, здійснені при ліквідації франкістського режиму, та вказали на їх позитивну результативність.

Підсумуємо, що еволюція системи розподілу влади в Іспанії у напрямку її демократизації та децентралізації, зумовлена соціально-економічними та політичними змінами, які відбувалися

у країні при переході від франкізму до демократії, стала сутнісним елементом демократичного реформування та успіху цієї піренейської держави.

Джерела та література

1. Іваницька О.П. Франкістська Іспанія. 1939 – 1975 рр.: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук / О.П.Іваницька. – К., 1997. – 40 с.
2. Карпец В.И. Высшие органы государственной власти Испании: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / В.И.Карпец. – М., 1981. – 20 с.
3. Конституция Испании 1978 г. // Испания. Конституция и законодательные акты / Пер. с исп. Э.Борисова; Сост. В.Савин. — М.: Прогресс, 1982. — С.29-99.
4. Локк Дж. Два трактата о правлении / Дж. Локк // Локк Дж. Сочинения: В 3-х Т. / Ред. и сост. тома А.Л.Субботин. – М.: Мысль, 1988. – Т.3. – С.135-405.
5. Монтескье Ш.Л. О духе законов / Ш.Л.Монтескье // Монтескье Ш.Л. Избранные произведения / Общ. ред. и вступ. статья М.П.Баскина. – М.: Гостполитиздат, 1955. – С.159-733.
6. Савин В.А. История испанского государства франкистского режима (доктрина и конституционное развитие): Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / В.А.Савин. – М., 1975. – 22 с.
7. Хибриков Н.Г. Государственный механизм франкистской диктатуры в Испании: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук / Н.Г.Хибриков. – М., 1974. – 20 с.
8. Fuero de los españoles (17 de julio de 1945) // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/Constituciones/pais.formato?pais=Espanya>.
9. Fuero del trabajo (9 de marzo de 1938) // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/Constituciones/pais.formato?pais=Espanya>.
10. Estatutos de autonomia para Andalucía, Aragón, Asturias, Baleares, Canarias, Cantabria, Castilla-La Mancha, Castilla y León, Cataluña, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, La Rioja, Madrid, Murcia, Navarra y País Vasco // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/constituciones/pais.formato?pais=Espanya&indice=estatutos>.
11. Ley constitutiva de las Cortes (17 de julio de 1942) // <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/79151622430248617422202/index.htm>.
12. Ley de sucesion en la jefatura del estado (26 de julio de 1947) // <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/01478408877125628632268/index.htm>.
13. Ley de principios del movimiento nacional (17 de mayo de 1958) // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/Constituciones/pais.formato?pais=Espanya>.
14. Ley de referendum (22 de octubre de 1945) // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/Constituciones/pais.formato?pais=Espanya>.
15. Ley organica del estado (1 de enero de 1967) // <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12159641912327174198846/index.htm>.
16. Ley para la reforma politica (4 de enero de 1977) // <http://www.cervantesvirtual.com/portal/Constituciones/pais.formato?pais=Espanya>.

УДК 321.01:330.8 (470+571)

Христюк Тетяна

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ В РОСІЇ (КІНЕЦЬ 1980-Х – 2000 РР.):

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	3
NOTA BENE	
Киридон Алла, Троян Сергій ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО ДИСКУРСУ	4
ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	
Гон Максим ЄВРЕЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ АВТОРИТАРНИХ/ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ: НЕКОНВЕНЦІЙНИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	16
Долганов Петро ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ В ІДЕОЛОГІЇ І ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРТІЙ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ	21
Борщевич Володимир ДЖЕРЕЛА ПРИБУТКІВ, ЗАМОЖНІСТЬ ВОЛИНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА У 30-Х РР. ХХ СТ.	28
Жив'юк Андрій ДІЯЛЬНІСТЬ УЛАСА САМЧУКА НА ТЕРИТОРІЇ РЕЙХСКОМІСАРІАТУ «УКРАЇНА»	32
Киридон Євгенія ЖІНКИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС	49
Луценко Катерина ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА ЯК ІМІДЖЕВА ТЕХНОЛОГІЯ У СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЇ ТА МАРКЕТИНГУ (концептуальний аналіз на прикладі України)	57
Васюк Анатолій КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	63
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Олексієвець Тарас ГЕНЕЗА ЧЕСЬКИХ ЛОКАЦІЙНИХ МІСТ: МІСТОБУДІВНИЙ І УРБАНІСТИЧНИЙ ДИСКУРС	68
Алієв Максим МІЖНАРОДНІ ТОРГОВО-ТРАНСПОРТНІ ШЛЯХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	72
Шеретюк Валерій ПЕРЕДУМОВИ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ: ДИСКУРС ДИСИДЕНТСЬКОГО ПИТАННЯ	77
Северова Ольга ДЕКАБРИСТИ І ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	82

Венгер Наталія МЕНОНІТСЬКА СКЛАДОВА РОСІЙСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: (НА ПРИКЛАДІ ТАВРІЙСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ ДР. ПОЛ. ХІХ СТ. – 1914 Р.)	85
Бондарчук Тетяна СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДУМКА АНГЛІЇ ВІДНОСНО ПОЛІТИКИ КРАЇНИ В ІНДІЙСЬКИХ ВОЛОДІННЯХ	92
Кузьма Тетяна ДЕРЖАВА МАКСИМІЛІАНА В МЕКСИЦІ: ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	96
Косяк Світлана НІМЕЦЬКИЙ КОЛОНІАЛЬНО-ТОВАРИСЬКИЙ РУХ У 1842 – 1882 рр.	101
Троян Павло КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ В НІМЕЧЧИНІ ДО ПРОБЛЕМ ІМПЕРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.	105
Валюх Людмила НІМЕЦЬКА КОЛОНІАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ В АФРИЦІ У ВИСВІТЛЕННІ БРИТАНСЬКОЇ ПРЕСИ	111
Плюта Наталія ФРАНЦУЗЬКИЙ КОЛОНІАЛІЗМ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ТА ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ	116
Долід Вячеслав ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АНГЛІЇ В СЕРЕДИНІ 90-Х РОКІВ ХІХ СТ.	126
Блох Юлія ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ДИСКУСІЙ ПОЧАТКУ ХХ СТ.	132
Сталоверова Ганна ЕВОЛЮЦІЯ БРИТАНСЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ (1914-1921 рр.): КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ	137
Алексієвець Леся ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ПОЛЬЩІ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС 1918–1926 РР.	142
Гакман Сергій ПРОБЛЕМА БЕССАРАБІЇ ТА БУКОВИНИ У КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКО-РУМУНСЬКИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН. 1917-1940 РР.	153
Давлетов Олександр «ГІТЛЕРЮГЕНД» І МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА НСДАП В 1933-1936 рр.	159
Невинна Галина НІМЕЦЬКО - ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ 1933 – 1939 РР.: ВЕРИФІКАЦІЯ БАЗОВИХ ПОЛОЖЕНЬ	165
Дорофєєв Денис ШВЕЙЦАРІЯ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД І В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИЧНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ	170

Рощина Галина НЕОНАЦИЗМ У СУСПІЛЬНО -ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУЧАСНОЇ НІМЕЧЧИНИ	176
Лесняк Віталій РОЗПОДІЛ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ДИСКУРС ФРАНКІСТСЬКОГО І ПОСТФРАНКІСТСЬКОГО РЕЖИМІВ	182
Христюк Тетяна ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ В РОСІЇ (КІНЕЦЬ 1980-Х – 2000 РР.): КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПІДСУМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ	188
Наумов Андрій ПЕРША ПРЕЗИДЕНТУРА ВОЛОДИМИРА ПУТІНА: ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС	195
Троян Віктор СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ ПАН'ЄВРОПЕЙСЬКОГО РУХУ: ПЕРСПЕКТИВИ ОБ'ЄДНАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАРОДІВ	201
Тихомирова Євгенія РОЛЬОВА УЧАСТЬ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ У ПРОЦЕСАХ ПОЛІТИЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	212
Дукмас Олена ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕЯ У ВИМІРІ РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	220
Хаврук Ігор ГЕНЕЗА Й ЕВОЛЮЦІЇ ІНСТИТУТІВ РЕФЕРЕНДУМУ ТА ПЛЕБІСЦИТУ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	230
ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ	
Троян Сергій ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ: АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ	237
Киридон Алла СОЦІОІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1917 – 1930-Х РОКІВ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС	243
Постоловський Руслан ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС	269
Герасимчук Таміла ГЛОБАЛЬНА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ США: КОНЦЕПТУАЛЬНО-ДОКТРИНАЛЬНИЙ ДИСКУРС	273
Шеретюк Оксана ПОЛІТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС	279
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	291

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 18

Спецвипуск: Проблеми історії в сучасному науковому дискурсі

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – С.С.Троян

Обкладинка – С.С.Троян

Підписано до друку 30. 11. 2009 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”. Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 30,00. Віддруковано засобами оперативної поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2010. – Випуск 18. – Спецвипуск: Проблеми історії в сучасному науковому дискурсі. – 296 с.